

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 25. november 2024 av Høyesterett i avdeling med

dommer Wilhelm Matheson
dommer Aage Thor Falkanger
dommer Ingvald Falch
dommer Espen Bergh
dommer Kine Steinsvik

HR-2024-2161-A, (sak nr. 24-074141STR-HRET)
Anke over Agder lagmannsretts dom 7. mars 2024

I.
A
B
C

(advokat Elif Demirbas – til prøve)

mot

Påtalemyndigheten

(statsadvokat Alf Butenschøn Skre)

D v/verge

(advokat John Christian Elden)

II.

Påtalemyndigheten

(statsadvokat Alf Butenschøn Skre)

mot

A
B
C

(advokat Elif Demirbas – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Steinsvik:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder spørsmål om straff for etablering av en ekteskapslignende forbindelse med en 14 år gammel jente i Bulgaria. Den reiser særlig spørsmål om norske domstoler har jurisdiksjon, og om lagmannsretten i tilfelle har tolket og anvendt straffeloven § 262 andre ledd riktig. Videre reiser saken spørsmål om utmåling av straff, inndragning og oppreisningserstatning. For én av de tiltalte gjelder saken også den nedre grensen for «fremstilling som seksualiserer barn» i straffeloven § 311.
- (3) De tre tiltalte, ekteparet B og C og deres sønn, A, har vært bosatt i Norge siden 2019. Familien kommer opprinnelig fra X i Bulgaria. Fornærmede, D, kommer fra Y, en by om lag 37 kilometer fra X. Både de tiltalte og fornærmede tilhører en tyrkisktalende muslimsk minoritet i landet.
- (4) A og D kom i kontakt med hverandre i oktober 2021 på Facebook. De innledet etter hvert et kjæresteforhold. A reiste til Bulgaria i perioden 4. til 25. desember 2021, og møtte da D noen ganger. I begynnelsen av januar 2022 reiste A igjen til Bulgaria, denne gangen sammen med sin far. Ved returen den 28. februar 2022 fulgte D med. Hun var da 14 år gammel. A var 23 år.
- (5) Ved ankomsten til Norge ble B og D stoppet i innreisekontrollen på Sandefjord lufthavn, Torp. Politiet foretok innledende undersøkelser og sendte på grunnlag av det som kom frem, bekymringsmelding til barnevernet. Den 3. mars 2022 foretok politi og barnevern en velferdskontroll hjemme hos de tiltalte på den oppgitte adressen i Oslo. Under kontrollen traff barnevernstjenesten akuttvedtak om midlertidig plassering av D på institusjon. D oppholdt seg på barnevernsinstitusjonen en drøy måned før hun ble returnert til Bulgaria. Hun ble der tatt hånd om av bulgarsk barnevern og er senere gjenforent med sine foreldre.
- (6) Statsadvokatene i Vestfold, Telemark og Buskerud satte 26. mai 2023 B, C og A under tiltale for overtredelse av straffeloven § 262 andre ledd, jf. § 15 for å ha etablert en ekteskapslignende forbindelse med noen som var under 16 år, eller medvirket til dette – tiltalens post I. Grunnlaget var følgende:

«Lørdag 29. januar 2022 i X i Bulgaria inngikk A ekteskap eller ekteskapslignende forhold med D, født 00.00.2007, ved at det ble avholdt en seremoni hvor de blant annet tok på seg ringer.

Foreldrene til A, B og C, bidro til gjennomføringen av seremonien ved å blant annet kjøpe kjole til D, organisere selskapslokaler eller ved å tilskynde seremonien på annen måte.

Mandag 28. februar 2022 reiste D til Norge via Torp lufthavn i Sandefjord sammen med A og B for å bosette seg hos dem i ---veien 000 i Oslo på ubestemt tid.»

- (7) A ble også tiltalt for overtredelse av straffeloven § 311 første ledd, jf. andre ledd for å ha produsert fremstilling som seksualiserer barn, eller å ha besittet slike fremstillinger. Grunnlaget for tiltalens post II lød slik:
- «I perioden 29. januar 2022 til 21. mars 2022 i X i Bulgaria og i Norge tok han seksualiserte bilder av D, født 00.00.2007, hvor hun kun var iført undertøy i en seng eller på et soverom og deretter lagret og oppbevarte han bildene på sin mobiltelefon.»
- (8) Ved Vestfold tingretts dom 7. november 2023 ble alle de tre tiltalte dømt for overtredelse av straffeloven § 262 andre ledd jf. § 15. Straffen ble for alle satt til fengsel i 11 måneder. A ble i tillegg dømt for overtredelse av straffeloven § 311 første ledd jf. andre ledd. De tiltalte ble også dømt til å betale 75 000 kroner i oppreisningserstatning til D, som solidarisk ansvarlige.
- (9) De tre tiltalte anket dommen til lagmannsretten. Ankene gjaldt bevisbedømmelsen og lovanvendelsen under skyldspørsmålet samt straffutmålingen. C anket også over saksbehandlingen – mangelfulle domsgrunner. Alle tre krevde dessuten ny behandling av det sivile erstatningskravet.
- (10) Agder lagmannsrett henviste ankene over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet til ankeforhandling. Under ankeforhandlingen for lagmannsretten la påtalemyndigheten – i motsetning til i tingretten – ned påstand om inndragning av As mobiltelefon, som var benyttet til å ta bildene omfattet av tiltalens post II.
- (11) Lagmannsretten avsa 7. mars 2024 dom med slik domsslutning:
- «1. A, født 00.00.1998, dømmes for overtredelse av straffeloven § 262 annet ledd og straffeloven § 311 første ledd, jf. annet ledd til fengsel i 11 – elleve – måneder. Straffeloven § 79 bokstav a er gitt anvendelse.
- Varetekt kommer til fradrag med 3 – tre – dager.
2. A, født 00.00.1998, dømmes til å tåle inndragning av en mobiltelefon benevnt beslag A-1, jf. straffeloven §§ 69 og 75.
  3. B, født 00.00.1974, dømmes for overtredelse av straffeloven § 262 annet ledd, jf. straffeloven § 15 til fengsel i 11 – elleve – måneder.
  4. C, født 00.00.1979, dømmes for overtredelse av straffeloven § 262 annet ledd, jf. straffeloven § 15 til fengsel i 7 – syv – måneder.
  5. Tingrettens dom, domsslutningens punkt 4, stadfestes.»
- (12) Påtalemyndigheten har anket over straffutmålingen.
- (13) A, B og C har anket over lovanvendelsen under post I, saksbehandlingen og straffutmålingen. A har også anket over lovanvendelsen under post II og inndragningsavgjørelsen. I tillegg har alle tre krevd ny behandling av erstatningskravet.
- (14) Høyesteretts ankeutvalg traff 27. juni 2024 beslutning om at ankene over straffedommen tillates fremmet for så vidt gjelder lovanvendelsen, straffutmålingen og

inndragningsavgjørelsen. Det ble samtidig gitt samtykke til ny behandling av erstatningskravet.

- (15) Også fornærmede, D, har krevd ny behandling av erstatningskravet. Høyesteretts ankeutvalg ga samtykke til ny behandling 25. september 2024.

Mitt syn på saken

Problemstillingene og den videre drøftelsen

- (16) Saken reiser flere spørsmål. I tilknytning til straffeloven § 262 andre ledd er spørsmålet for det første om norske domstoler har jurisdiksjon, jf. straffeloven § 5. For det andre er spørsmålet om lagmannsretten har tatt feil ved lovanvendelsen av vilkåret i § 262 andre ledd andre punktum om straff for den som «etablerer en ekteskapslignende forbindelse» med noen under 16 år.
- (17) Tiltalen for overtredelse av straffeloven § 311 om fremstilling som seksualiserer barn, reiser spørsmål om den nedre grensen for straffansvar. For denne tiltaleposten er det også et spørsmål om lagmannsretten kunne avsi dom for inndragning av mobiltelefonen tiltalte hadde brukt til å ta bildene av fornærmede, når krav om inndragning verken var påstått for eller behandlet av tingretten.
- (18) For det sivile kravet er det spørsmål om lovvalg, utmåling og om de domfelte eventuelt skal idømmes ett felles eller separate erstatningsbeløp.
- (19) Jeg finner det hensiktsmessig først å redegjøre for mitt syn på den generelle tolkningen av straffeloven § 262 andre ledd andre punktum. Deretter vil jeg ta stilling til jurisdiksjonsspørsmålet og lagmannsrettens lovanvendelse under tiltalens post I, før jeg behandler spørsmålene under tiltalens post II, straffutmålingen og det sivile kravet.

Lovskravet

- (20) Forsvarer har gjort gjeldende at det vil være i strid med Grunnloven § 96 og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 7 å domfelle de tiltalte, og har anført at verken straffeloven § 5 eller § 262 oppfyller kravet til klar lovhjemmel i dette tilfellet.
- (21) Klarhetskravet som følger av Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7, innebærer at en straffebestemmelse må være tilstrekkelig klar og tilgjengelig for allmenheten. I dette ligger at ordlyden må være utformet slik at det i de fleste tilfeller ikke vil være tvil om en handling rammes av regelen, og at straff kan bli konsekvensen dersom regelen brytes, se HR-2024-1107-A *karantenehotell* avsnitt 80 med henvisning til HR-2020-2019-A *mobiltelefon* avsnitt 14 følgende.
- (22) Det fremgår av begge disse avgjørelsene at klarhetskravet ikke er til hinder for å straffe etter bestemmelser som gir et visst rom for tolkning, så lenge tolkningsresultatet har tilstrekkelig forankring i ordlyden og ligger innenfor det som med rimelighet kan forutses.

At straffansvaret må utledes gjennom å se flere bestemmelser i sammenheng, er uten betydning så lenge det endelige tolkningsresultatet er tilstrekkelig klart, jf. for eksempel karantenehotell-dommen avsnitt 86.

- (23) I praksis fra Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) er det dessuten klargjort at lovskravet i EMK artikkel 7 ikke forbyr en gradvis klargjøring av reglene om straffeansvar gjennom rettslig tolkning fra sak til sak, forutsatt at utviklingen er forenelig med straffebudets kjerne og med rimelighet kan forutses, jf. EMDs storkammerdommer 12. februar 2008 *Kafkaris mot Kypros* avsnitt 141 og 26. september 2023 *Yüksel Yalçınkaya mot Tyrkia* avsnitt 239.
- (24) Straffelovens jurisdiksjonsbestemmelser utgjør en del av lovgrunnlaget for straffansvar. Dersom en tolkning av straffeloven § 5 leder til at vilkårene for norsk jurisdiksjon ikke er oppfylt, må gjerningspersonen frifinnes, jf. Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) side 175. Selv om jurisdiksjonsbestemmelser etter sin art ikke selv definerer hvilke handlinger som er straffbare, eller hva straffen skal gå ut på, er strafferettslig jurisdiksjon etter norsk rett en ufravikelig straffbarhetsbetingelse. Også ved tolkningen av slike bestemmelser får derfor klarhetskravet anvendelse, jf. også HR-2017-1947-A *Dubai II* avsnitt 20.

Tolkningen av straffeloven § 262 andre ledd

- (25) Straffeloven § 262 omhandler straff for brudd på ekteskapsloven med videre. Andre ledd i bestemmelsen lyder slik:
- «Den som inngår ekteskap med noen under 16 år, straffes med fengsel inntil 3 år. På samme måte straffes den som etablerer en ekteskapslignende forbindelse som nevnt i § 253, med noen som er under 16 år. Den som var uvitende om at fornærmede var under 16 år, kan likevel straffes hvis vedkommende på noe punkt kan klandres for sin uvitenhet. Straff kan bortfalle dersom ektefellene er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.»
- (26) Forbudet mot barneekteskap i § 262 andre ledd første punktum ble tatt inn i straffeloven 1902 § 220 første ledd ved lov 4. juli 2003 nr. 76. Formålet var å styrke innsatsen mot tvangsekteskap. I proposisjonen fremhevet departementet at inngåelse av ekteskap med barn under 16 år i seg selv representerer «et overgrep mot barnet som bør belegges med straff», jf. Ot.prp. nr. 51 (2002–2003) side 29 og 36. Samme sted er det uttalt at det er en «sterk presumsjon for at ekteskapet er inngått ved tvang, når minst én av ektefellene er yngre enn 16 år», og at en eventuell frivillighet fra barnet bør være «uten betydning». Også medvirkning ble gjort straffbart. Ved samme lovendring ble det vedtatt en egen straffebestemmelse om inngåelse av tvangsekteskap.
- (27) Forbudet mot å etablere en «ekteskapslignende forbindelse» med barn under 16 år ble tilføyd ved lov 4. desember 2020 nr. 135 og trådte i kraft 1. januar 2021. Tilsvarende tilføyelse ble noe senere vedtatt i straffeloven § 253 om tvangsekteskap. Det fremgår av Prop. 66 L (2019–2020) på side 42 at bakgrunnen for lovendringen var å styrke rettssikkerheten for personer som utsettes for utenomrettslige tvangsekteskap. Departementet trakk frem at utenomrettslige ekteskap i praksis har mange av de samme virkningene som formelt inngåtte tvangsekteskap, og at likheten mellom tilfellene «tilsier en felles strafferettslig regulering».

- (28) *Ordlyden* i § 262 andre ledd andre punktum rammer den som «etablerer en ekteskapslignende forbindelse som nevnt i § 253» med noen under 16 år.
- (29) Bestemmelsen likestiller formelt ekteskap med noen som er under 16 år, med inngåelse av utenomrettslig ekteskap med noen som er under 16 år. Vilkåret «ekteskapslignende forbindelse» skal forstås på samme måte som det tilsvarende vilkåret i § 253 om tvangsekteskap, jf. henvisningen i bestemmelsen og særmerknaden i proposisjonen på side 45.
- (30) *Ordlyden* i § 253 første ledd bokstav b gir følgende anvisning på hva som er en «ekteskapslignende forbindelse»:
- «I vurderingen av om det foreligger en ekteskapslignende forbindelse skal det legges vekt på om forbindelsen er varig, oppleves som bindende og etablerer rettigheter og plikter mellom partene av rettslig, religiøs, sosial eller kulturell karakter.»
- (31) Presiseringen er tatt inn av hensyn til klarhetskravet i Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7, jf. proposisjonen side 42.
- (32) I særmerknaden til § 253 på side 158 i proposisjonen er det presisert at det er «uten betydning hvordan forbindelsen etableres», og at det ikke er nødvendig at det skjer en «seremoniell inngåelse». Det er heller ikke nødvendig at forbindelsen etableres «på et bestemt tidspunkt». En person kan derfor «tvinges inn i en slik forbindelse over tid». Tilsvarende må legges til grunn ved tolkningen av § 262 andre ledd, men likevel slik at det etter denne bestemmelsen, grunnet barnets alder, ikke er et krav om bruk av tvang.
- (33) Særmerknaden klargjør videre enkelte forhold i tilknytning til de tre momentene som det skal legges vekt på:
- (34) For at forbindelsen skal være *varig*, må den være av en viss fast karakter. Normalt vil en ekteskapslignende forbindelse være tidsbegrenset, men det kan også tenkes tidsbegrensede ekteskapslignende forbindelser.
- (35) Ved vurderingen av om forbindelsen *oppleves som bindende*, er både opplevelsen hos partene og deres sosiale krets av betydning.
- (36) Om forbindelsen *etablerer rettigheter og plikter mellom partene*, må vurderes på bakgrunn av både formelle og uformelle normer:
- «Rettighetene og pliktene kan være av en type rettslig karakter som ikke anerkjennes i Norge. De kan også være av religiøs, kulturell eller sosial natur. Det er delvis overlapp og ikke noe klart skille mellom de nevnte kategoriene. Rettighetene og pliktene kan for eksempel gjelde reproduksjon og seksuell omgang. *Ordlyden* stiller ikke krav om jevnbyrdighet mellom partene.»
- (37) *Ordlyden* og forarbeidene gir oppsummeringsvis anvisning på en konkret helhetsvurdering basert på de nevnte momentene. Ved vurderingen vil det måtte stå helt sentralt om forbindelsen har tilstrekkelige likhetstrekk med et formelt ekteskap, ved at den oppleves som varig og bindende ut fra formelle eller uformelle normer av religiøs, kulturell eller sosial natur. Uten tilstrekkelige elementer av varighet og binding vil forholdet falle utenfor rammene av straffeloven § 253, og dermed også utenfor § 262 andre ledd.

Norske domstolars jurisdiksjon i saker om barneekteskap

- (38) Handlingene i tiltalen post I er utført i Bulgaria, og det må derfor tas stilling til om de rammes av norsk straffelovgivning.
- (39) Norske domstolars jurisdiksjon i saker om barneekteskap og tvangsekteskap reguleres av straffeloven § 5 første ledd nr. 4, som gjør unntak fra hovedregelen om dobbel straffbarhet. Bestemmelsen slår fast at norsk straffelovgivning gjelder for handlinger foretatt av en person med bosted i Norge, når handlingene
- «anses som barneekteskap eller tvangsekteskap».
- (40) Det springende punktet ved tolkningen er om uttrykket «anses som barneekteskap» må forstås slik at ekteskapet må være *sivilrettslig gyldig stiftet i vigselslandet*, eller om også etablering av en ekteskapslignende forbindelse etter straffeloven § 262 andre ledd andre punktum er omfattet.
- (41) Begrepet «barneekteskap» er ikke brukt i andre bestemmelser i straffeloven, og loven inneholder ingen nærmere definisjon. Ut fra en naturlig språklig forståelse av begrepet «barneekteskap», og slik det vanligvis benyttes i dagligtalen, omfatter det alle former for ekteskap der minst en av partene er barn, herunder både sivilrettslig registrerte og religiøst inngåtte ekteskap. Bekjempelse av barneekteskap og tvangsekteskap står høyt på den politiske dagsordenen, også internasjonalt, og det er liten tvil om at bruken av begrepene i denne sammenhengen ikke er avgrenset til sivilrettslig stiftede ekteskap.
- (42) Straffeloven § 5 regulerer virkeområdet for norsk straffelovgivning på handlinger i utlandet. For å ta stilling til hva som «anses som» et barneekteskap etter norsk straffelov, og som dermed er underlagt norsk jurisdiksjon, må § 5 ses i sammenheng med § 262 som regulerer rekkevidden av straffansvaret for inngåelse av ekteskap med barn. Tilsvarende må hva som «anses som» et tvangsekteskap, fastlegges ved å se § 5 i sammenheng med § 253.
- (43) Som jeg har redegjort for, omfatter straffeloven § 262 etter lovendringen i 2021 både rettslige og utenomrettslige barneekteskap. Slik jurisdiksjonsbestemmelsen er utformet, særlig ved bruken av uttrykket «anses som barneekteskap», er det etter mitt syn nærliggende å forstå bestemmelsen slik at det avgjørende for jurisdiksjonen, er rekkevidden av straffansvaret etter norsk straffelov til enhver tid, innenfor rammene av jurisdiksjonsbestemmelsens ordlyd.
- (44) Jeg har ikke funnet uttalelser i *forarbeidene* av direkte betydning for spørsmålet:
- (45) Etter straffeloven 1902 fulgte norsk jurisdiksjon i saker om inngåelse av ekteskap med barn av § 12 første ledd nr. 3 bokstav a. Bestemmelsen ga generelt norsk straffelov anvendelse på handlinger i utlandet begått av norsk statsborger eller «noen i Norge hjemhørende person», når handlingen var omhandlet i en rekke av straffelovens kapitler, herunder kapittel 20 om forbrytelser i familieforhold. Ordlyden i § 12 første ledd nr. 3 bokstav a, innebar at utvidelser av straffansvaret etter de respektive kapitlene i straffeloven uten videre kom inn under norsk jurisdiksjon, med mindre det ble gjort unntak. Dagjeldende § 220 første ledd ble som følge av dette gitt anvendelse på handlinger i

utlandet fra vedtakelsen i 2003, likevel begrenset til norske statsborgere og personer hjemhørende i Norge, jf. Ot.prp. nr. 51 (2002–2003) side 36.

- (46) Ved vedtakelsen av straffeloven 2005 ble systematikken i jurisdiksjonsbestemmelsen endret. Oppregningen i den tidligere § 12 første ledd nr. 3 bokstav a ble ikke videreført. I Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) drøftet departementet jurisdiksjon i saker om tvangsekteskap og barneekteskap og valgte å videreføre rettsstillingen etablert ved vedtakelsen av de materielle straffebestemmelsene i 2003, jf. proposisjonen side 402. Av en viss interesse er uttalelsen i proposisjonen på side 188:
- «Departementet har foreløpig ikke tatt standpunkt til den lovtekniske utformingen og plassering av reglene om barneekteskap, tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse, og inntil videre er det derfor bare angitt lovbruddstypen i departementets utkast § 5 uten henvisning til paragrafer. Dette må tilføyes når lovens spesielle del er utarbeidet.»
- (47) Uttalelsen trekker i retning av at begrepet «barneekteskap» i § 5 ble valgt for å beskrive «lovbruddstypen», noe som igjen trekker i retning av at den internrettslige rekkevidden av straffansvaret for denne typen av lovbrudd også må anses styrende for jurisdiksjonsspørsmålet.
- (48) Straffeloven § 262 andre ledd andre punktum ble som nevnt, tilføyd ved en lovendring i 2021. Lovforslaget ble fremmet i Prop. 66 L (2019–2020). Det ble gjort endringer i § 5 på enkelte andre punkter, men jeg kan ikke se at jurisdiksjonsspørsmål knyttet til den foreslåtte utvidelsen av straffeloven § 253 og § 262 er nærmere drøftet.
- (49) Jeg nevner imidlertid at det i samme lovproposisjon ble gjort tilføyelser i straffeloven § 196 om avvergingsplikt. I oppregningen av lovbrudd i § 196 ble det tatt inn en generell henvisning til lovbrudd «som nevnt i «§ 253 (tvangsekteskap)» og «§ 262 annet ledd (ekteskap med noen under 16 år)». Det fremgår av proposisjonen at departementet ved de valgte formuleringene mente å omfatte *hele* innholdet i de to straffebestemmelsene. På side 25 der det er uttalt at «utvidelsen vil også omfatte utenomrettslige ekteskap med personer under 16 år». Også Stortingets justiskomiteé la til grunn en slik forståelse, jf. Innst. 41 L (2020–2021) side 4, der komiteen «understreker at utvidelsen også vil omfatte utenomrettslige ekteskap med personer under 16 år».
- (50) Det kan ikke trekkes helt sikre slutninger fra forarbeidene i og med at spørsmålet ikke eksplisitt er drøftet. Men både lovgivers formål med å forby utenomrettslige ekteskap med barn under 16 år, forutsetningen om at de to formene for ekteskap skulle likestilles, og uttalelsene i tilknytning til reglene om utvidet avvergingsplikt taler for å tolke jurisdiksjonsbestemmelsen i § 5 slik at begge former for barneekteskap omfattes. Straffebestemmelsen om utenomrettslige barneekteskap har også sitt praktisk viktigste virkeområde der forbindelsen etableres i utlandet.
- (51) Som jeg har redegjort for, kommer klarhetskravet inn ved tolkningen av straffeloven § 5. Jeg kan ikke se at en tolkning av jurisdiksjonsbestemmelsen til å omfatte både rettslige og utenomrettslige barneekteskap kommer i strid med klarhetskravet, slik jeg har redegjort for innholdet i dette:
- (52) Ordlyden i § 5 – «anses som barneekteskap» – er etter mitt syn tilstrekkelig vid til å dekke gjerningsbeskrivelsen i både første og andre punktum i § 262 andre ledd. Forutberegnelighetshensyn ivaretas ved at § 5, som ikke selv inneholder handlingsnormer,

henviser til andre materielle straffebestemmelser gjennom bruken av «anses som». Rekkevidden av straffansvaret fremgår klart ved å se § 5 og § 262 andre ledd i sammenheng.

- (53) Selv om bruken av ekteskapsbegrepet i § 5 kan gi assosiasjoner i retning av at det bare dreier seg om sivilrettslige ekteskap, ligger det tolkningsresultatet jeg har gjort rede for, etter mitt syn innenfor kjernen av straffeloven § 5 i sammenheng med § 262 andre ledd. Bestemmelsene lest i sammenheng ivaretar også hensynet til forutberegnelighet. Forarbeidene til bestemmelsen i § 262 andre ledd andre punktum klargjør også eksplisitt at de to formene for barneekteskap i norsk rett er likestilt.
- (54) Jeg kan heller ikke se at det strider mot klarhetskravet at straffansvaret for barneekteskap inngått eller etablert i utlandet *rent faktisk* er utvidet som følge av tilføyelsen av § 262 andre ledd andre punktum. Så lenge selve straffebestemmelsen var trådt i kraft på det tidspunkt forholdene i tiltalen ble begått, og utvidelsen av § 262 faller innenfor rammene av jurisdiksjonsbestemmelsens ordlyd, er klarhetskravet ivaretatt.
- (55) På denne bakgrunn konkluderer jeg med at straffeloven § 5 første ledd nr. 4 skal tolkes slik at den gir norske domstoler jurisdiksjon på de vilkår bestemmelsen oppstiller, i saker om overtredelse av straffeloven § 262 andre ledd andre punktum.
- (56) Lagmannsretten har derfor korrekt lagt til grunn at forholdet i tiltalen faller inn under straffelovens virkeområde.

Lagmannsrettens anvendelse av § 262 andre ledd andre punktum

- (57) Under anken over lovanvendelsen har forsvarer gjort gjeldende at det faktisk lagmannsretten har funnet bevist, ikke er tilstrekkelig til å oppfylle vilkåret om etablering av en ekteskapslignende forbindelse i § 262 andre ledd andre punktum, og at de domfelte derfor må frifinnes. Slik jeg forstår forsvarer, har hun også innvendinger mot deler av lagmannsrettens bevisvurdering, men denne kan Høyesterett ikke prøve, jf. straffeprosessloven § 306 andre ledd.
- (58) De faktiske forholdene lagmannsretten har funnet bevist, er grundig beskrevet i dommen. Oppsummeringsvis fremgår det at A og D ikke kjente hverandre fra før da de kom i kontakt på Facebook høsten 2021. Det var deretter omfattende kontakt mellom dem på meldingstjenesten WhatsApp i perioden 14. desember 2021 til 23. februar 2022. De møttes fysisk i Bulgaria minst to ganger i perioden 4. til 25. desember 2021, da A oppholdt seg der. Begge gangene hadde hver av dem med seg følge. A returnerte igjen til Bulgaria i begynnelsen av januar 2022 sammen med sin far. Forut for 22. januar 2022 hadde A og D bestemt seg for å bli kjærester, og de hadde formidlet dette til sine respektive foreldre.
- (59) Forholdet var tema i et møte mellom parets fedre i Ds hjem, og senest den 22. januar 2022 ble det inngått en avtale mellom fedrene om å godkjenne et parforhold mellom A og D. Samme dag fant det sted en sammenkomst eller fest i de tiltaltes hjem i X, der B, A og Ds foreldre deltok.
- (60) Den 26. januar 2022 var D og As mor, C, sammen og leide og kjøpte selskapskjoler til D. Det fant deretter sted sammenkomster/fester både den 29. og 30. januar, der A og D,

foreldrene og medlemmer av deres respektive familier deltok. Selskapet startet i Ds hjem i Y den 29. januar og fortsatte etter hvert i Bs hjem i X. D var kledd i selskapskjoler under begge sammenkomstene, hun var sminket og hadde tiara i håret. I etterkant av sammenkomstene 29. og 30. januar mottok C flere gratulasjonsmeldinger på sin telefon, som senere er slettet. Meldingene omtalte D som Cs «svigerdatter».

- (61) Senest den 4. februar 2022 bidro Ds mor til at det ble utstedt en tidsubestemt og udatert fullmakt som ga B rett til å opptre som verge for D på alle livets områder i Bulgaria og en rekke andre land. Samtidig ble det utstedt et udatert reisedokument, der Ds mor samtykket til at B og A kunne reise ut av Bulgaria med D. Ds fødselsdato fremgikk av disse dokumentene. D reiste sammen med B og A til Norge 28. februar 2024 og skulle bo i deres hjem under oppholdet her.
- (62) Basert på den samlede bevisførselen fant lagmannsretten det bevist at A og D i løpet av tidsperioden fra høsten 2021 og frem mot 3. mars 2022, da D ble tatt under barnevernets omsorg i Oslo, etablerte en ekteskapslignende forbindelse, og at As foreldre medvirket til dette. Lagmannsrettens domsgrunner angir ikke nøyaktig tidspunktet for når forbindelsen ble ansett etablert, og forholdet følgelig fullbyrdet. Lest i sammenheng forstår jeg premissene slik at etableringen av den ekteskapslignende forbindelsen mellom A og D var fullbyrdet før hjemreisen til Norge, og at det som skjedde i forbindelse med reisen og etter ankomst til Norge, er vurdert som etterfølgende bevis som underbygger at en slik forbindelse var etablert.
- (63) I et oppsummerende avsnitt i dommen heter det:
- «Ut fra det samlede bevisbildet av hendelsesforløpet frem mot 3. mars 2022, slik dette fremgår av bevisvurderingen over, finner lagmannsretten det bevist at A etablerte en ekteskapslignende forbindelse med D og at B og C medvirket til dette. Forbindelsen som er funnet bevist har kjennetegnene varig og bindende og den etablerte rettigheter og plikter, slik straffeloven § 262 andre ledd andre punktum forutsetter.»
- (64) I tillegg til de mer ytre omstendighetene jeg allerede har gjengitt, er sentrale elementer i lagmannsrettens bevisvurdering at D etter sammenkomstene den 29. og 30. januar 2022 flyttet fra sin familie i Y og over til As familie i X, for å bli ivaretatt og forsørget av de tiltalte. Lagmannsretten fant at sammenkomstene etter en samlet vurdering ledet tanken i retning av en seremoni, og at Ds fremtoning signaliserte «langt mer» enn et parforhold i startfasen, også omtalt i dommen som «söz». D hadde ikke egne penger eller kilder til livsopphold, og var avhengig av A og hans familie. Videre har lagmannsretten lagt vekt på den omfattende skriftlige kontakten mellom partene i perioden frem til 29. januar 2022, da de både diskuterte giftemål, det å få barn og bruk av prevensjon. Også de intime bildene tatt av paret i perioden fra 29. januar og frem mot avreisen til Norge, er tillagt vekt. Det gjelder selv om lagmannsretten ikke har funnet det bevist at det skjedde seksuell omgang mellom A og D i den perioden de bodde sammen.
- (65) Lagmannsretten har redegjort for tolkningen av straffeloven § 262 andre ledd andre punktum, og jeg kan ikke se at det er svakheter ved lovanvendelsen, eller at lagmannsretten har lagt den nedre grensen for straffansvar for lavt. Det er flere elementer i bevisvurderingen som underbygger forbindelsenes bindende og ekteskapslignende karakter. Når det gjelder den faktiske varigheten av forbindelsen, må denne her ses i lys av at forholdet ble brakt til opphør ved barnevernets inngripen etter Ds ankomst til Oslo.

- (66) Heller ikke anførselene om at bestemmelsen ikke er tilstrekkelig klar, kan føre frem. Begrepet «ekteskapslignende forbindelse» er isolert sett kanskje noe vagt, men loven angir selv de sentrale momentene som skal inngå ved vurderingen. Ordlyden ivaretar da etter mitt syn de krav som kan utledes av Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7.
- (67) Jeg kan på denne bakgrunn ikke se at anken over lovanvendelsen kan føre frem. Med det faktum lagmannsretten har funnet bevist, er det etter mitt syn ikke tvilsomt at grensen for straffbar overtredelse av straffeloven § 262 andre ledd andre punktum er overtrådt.

Straffeloven § 311 – fremstilling som seksualiserer barn

- (68) Straffeloven § 311 første ledd bokstav a og c lyder slik:

«Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som

- a. produserer fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn,
- ...
- c. anskaffer, innfører eller besitter fremstillinger som nevnt i bokstav a, eller forsettlig skaffer seg tilgang til slikt materiale,
- ...»

- (69) Det er alternativet «fremstilling som seksualiserer barn» i bokstav a som er det aktuelle i saken her. Spørsmålet er om seks bilder tatt av D som ble funnet på As mobiltelefon, rammes av bestemmelsen.
- (70) Den straffbare handlingen etter bokstav a er å *produsere* slik fremstilling. Etter bokstav c rammes den som «besitter fremstillinger som nevnt i bokstav a». Det kan reises spørsmål om det må gå en nedre grense for hva som naturlig kan anses som straffbar produksjon etter bokstav a. Ordlyden «produserer» kan tilsi at det kreves en viss grad av profesjonalitet, omfang eller lignende. Slik denne saken ligger an, finner jeg det ikke nødvendig å ta stilling til om det å ta ett eller noen få bilder ved bruk av egen mobiltelefon rammes av produksjonsalternativet i bokstav a.
- (71) Grunnlaget i tiltalen gjelder både produksjon og besittelse, og både tingretten og lagmannsretten har funnet det bevist at A hadde lagret de aktuelle bildene på telefonen sin. Han var dermed i besittelse av bildene, som også er «fremstillinger» i lovens forstand. Avgjørende for straffansvaret er derfor om bildene «seksualiserer barn».
- (72) Uttrykket «fremstilling som seksualiserer barn» står som alternativ til «fremstilling av seksuelle overgrep» og må derfor dekke andre fremstillinger enn av overgrepssituasjoner. Ordlyden krever at barnet er fremstilt i en seksualisert situasjon, eller i det minste i en situasjon som generelt er egnet til å gi seksuelle assosiasjoner. Bestemmelsen er på dette punktet en videreføring av straffeloven 1902 § 204 a, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 447.
- (73) Formuleringen kom inn ved vedtakelsen av den tidligere § 204 a i straffeloven 1902. I Innst. O. nr. 66 (2004–2005) fremgår det at Stortingets justiskomiteé mente begrepet «kjønnslige skildringer», som var foreslått av departementet og brukt i tidligere bestemmelser, var «lite klargjørende i forhold til alvoret i den type handling det er rettet mot», jf. side 3. Om innholdet i den valgte formuleringen uttales det:

«*Komiteen* vil påpeke at tilsynelatende uskyldige bilder av barn kan bli presentert på en måte som gjør materialet straffbart. Presentasjonsformen kan gjøre at motivet gir seksuelle assosiasjoner, for eksempel ved at det ‘uskyldige’ materialet presenteres sammen med grovere materiale. *Komiteen* vil i denne forbindelse presisere at det ikke er meningen at færre tilfeller enn etter gjeldende rett skal være omfattet av den nye bestemmelsen.

...

Komiteen vil videre presisere at den foreslåtte lovtekst ikke bare skal ramme fremstillinger der det dokumenteres seksuelle overgrep, men også hvor barn fremstilles som et seksualobjekt. Seksualisering av barn kan være fremstillinger der barn blir tvunget til å posere i seksuelt utfordrende posisjoner.»

(74) Det fremgår samme sted at den sentrale begrunnelsen for regelen er å bidra til å beskytte barn mot seksuelle overgrep.

(75) Av betydning for den nedre grensen for straffansvar er også uttalelsene i forarbeidene til den tidligere straffeloven 1902 § 211, slik paragrafen lød frem til 2000.

I Ot. prp. nr. 20 (1991–1992) side 53 uttales det:

«Grensen må trekkes mellom ‘normale’ nakenbilder av barn, og bilder som er egnet til å gi seksuelle assosiasjoner. Dersom det er tale om bilder hvor barn og voksne fremstilles sammen og som henspiller på en seksuell forbindelse mellom dem, skal det ikke mye til før straffbarhetsgrensen er overskredet. Noe mer skal det vel til hvis barnet eller barna fremstilles alene. Det vil her være avgjørende om barnets eller barnas nakenhet kan oppfattes som naturlig sett i forhold til den nærmere sammenheng bildet fremstår i. Selv om barnet er alene på bildet, vil en fremheving av kjønnsorganet som leder tanken mot seksuell utnytting, regnes som ‘utuktig’. Fremstilles barnet på en måte som leder oppmerksomheten mot en seksuell aktivitet, og hvor det samtidig inngår momenter som ytterligere bidrar til å forsterke det anstøtelige, nedverdiggende eller forrående preg, regnes materialet åpenbart som ‘utuktig’.»

(76) Ut fra uttalelsene i forarbeidene og begrunnelsen for straffansvaret legger jeg til grunn at bilder av barn – for å rammes av straffeloven § 311 første ledd – generelt må være egnet til å gi seksuelle assosiasjoner. Både innhold, presentasjonsform og situasjonen bildet er tatt i, er av betydning ved vurderingen. Der materialet består av flere bilder, kan de ses i sammenheng. Ved bilder av barn og voksne sammen som gir assosiasjoner i retning av at det er en seksuell forbindelse mellom den voksne og barnet, skal det lite til før straffbarhetsgrensen er overtrådt. I slike tilfeller tilsier begrunnelsen for regelen en streng bedømmelse. Dreier det seg om bilder av barnet alene, må det skje en helhetsvurdering av om bildet er naturlig eller generelt er egnet til å gi seksuelle assosiasjoner.

(77) Jeg går på denne bakgrunn over til den konkrete vurderingen. I og med at det dreier seg om et begrenset antall bilder, og det er spørsmål om det enkelte bildet i det hele tatt rammes av straffebestemmelsen, vil jeg gå inn på hvert enkelt bilde.

(78) Lagmannsretten har bygget på tingrettens beskrivelse av innholdet i de seks bildene som er grunnlaget for domfellelsen etter post II:

«- Bilde tatt 29.01.2022 kl. 19.19. Bildet viser fornærmede og A. Fornærmede har på seg et blått silkeaktig antrekk uten ermer. A har bar overkropp og

sorte bukser. Bildet fremstår tatt på et rom hvor de to er alene, med det som ser ut som sengetøy i bakgrunnen.

- Bilde tatt 14.02.2022 kl. 02.40. Bildet viser fornærmedes ansikt og overkropp. Hun er iført sort BH, og det ser ut som hun ligger i en seng.
- Bildet viser A og fornærmede. A ligger under det som kan se ut som en dyne, han har ikke på seg klær på overkroppen. Fornærmede holder sin venstre arm rundt A. Hun har på seg undertøy/topp på overkroppen. Tidspunktet for bildet er ukjent. Sengetøy på bildet er det samme som på andre bilder omfattet av tiltaleposten, og retten legger derfor til grunn som bevist at bildet er fra den aktuelle tidsperioden i tiltaleposten.
- Bilde tatt 26.02.2022 kl. 02.58. Bildet viser fornærmedes overkropp. Hun er iført svart BH og har bustete hår.
- Bilde tatt 28.02.2022 kl. 01.23. Bildet viser deler av fornærmedes overkropp, iført BH med sengetøy rundt seg.
- Bilde tatt 28.02.2022 kl. 01.23. Bildet viser fornærmede som trolig ligger i en seng. Hun er iført undertøy. As hånd er plassert i høyde over kroppen til fornærmede.»

- (79) Det fremgår av lagmannsrettens dom at det under ankeforhandlingen var enighet om at alle bildene er tatt på soverommet i tiltaltes hjem i X, og at bildet i det tredje strekpunktet er tatt 14. februar 2022.
- (80) Jeg tar utgangspunkt i underinstansenes beskrivelse og føyer til at bildene også er fremvist under ankeforhandlingen for Høyesterett. Aktor har under ankeforhandlingen vist til et syvende bilde, der D børster håret stående på gulvet foran en reol, kledd i undertøy. Jeg kan ikke se at dette bildet har inngått i underinstansenes bevisvurdering, og jeg ser derfor bort fra det.
- (81) To av bildene viser A og D sammen. Bildet i det *første* strekpunktet viser partene sittende sammen på kanten av en seng. Bildet har ingen direkte sammenheng med de øvrige bildene. Det eneste elementet som her kan være egnet til å gi seksuelle assosiasjoner, er at A sitter i bar overkropp, og at bildet er tatt på et soverom. Etter mitt syn gir imidlertid ikke bildet forestillinger i retning av at det er en seksuell forbindelse mellom partene, og innholdet er heller ikke ellers egnet til å gi seksuelle assosiasjoner. Det faller da under den nedre grensen for straffbar fremstilling.
- (82) Bildet i det *tredje* strekpunktet overskrider imidlertid etter mitt syn den nedre grensen for straffansvar. A og D ligger her tett sammen i en seng under en dyne, og D holder rundt A. D har på seg en BH. Ellers er begge overkroppene nakne, så langt de er synlige. Bildet viser ikke en naturlig situasjon mellom en voksen mann og en jente på 14 år, og det gir assosiasjoner i retning av at det er en seksuell forbindelse mellom dem.
- (83) De fire øvrige bildene viser D alene. Bildet i det *andre* strekpunktet viser D liggende i sengen iført BH, og er tatt i tidsmessig sammenheng med bildet der A og D ligger tett sammen. Sammenhengen og innholdet i bildet gjør at det overskrider grensen for straffbar fremstilling, men det ligger helt i nedre sjikt.

- (84) Bildet i det *fjerde* strekpunktet viser D sittende eller stående med en brusflaske i hånden. Overkroppen vises fra navlen og opp, og hun har kun på en BH. Verken ansiktsuttrykket eller fremtoningen for øvrig er generelt egnet til å gi seksuelle assosiasjoner. Bildet har heller ikke sammenheng med noen av de øvrige. På denne bakgrunn er mitt syn at bildet ikke overstiger terskelen for straffansvar i straffeloven § 311.
- (85) De to siste bildene – i strekpunkt *fem og seks* – er tatt i sammenheng og viser D liggende i sengen kun iført undertøy. Bildet i strekpunkt seks gir både ut fra liggestillingen og Ds ansiktsuttrykk klare seksuelle assosiasjoner. Ds kropp vises fra lårene og opp, hun er kun iført truse og BH og ligger i en seksualisert positur. Bildene, som må vurderes samlet, er ved dette over terskelen for straffansvar.
- (86) Oppsummeringsvis har jeg ut fra dette et annet syn på straffbarheten av tre av bildene som har inngått i lagmannsrettens grunnlag for å domfelle A i samsvar med tiltalens post II. Det straffbare forholdet har derfor et noe mindre omfang enn det lagmannsretten har lagt til grunn, og dette må legges til grunn ved straffutmålingen.

Inndragning

Kan lagmannsretten behandle inndragningskrav som førsteinstans?

- (87) A ble i lagmannsretten dømt til å tåle inndragning av mobiltelefonen som var brukt til å ta og senere oppbevare bildene i tiltalens post II.
- (88) Forsvarer har gjort gjeldende at lagmannsrettens dom på dette punktet må oppheves, fordi inndragning verken var påstått for eller behandlet av tingretten. Anførselen er at et krav om inndragning ikke kan behandles av ankeinstansen som førsteinstans.
- (89) Kravet om inndragning ble fremsatt av påtalemyndigheten ved oppstarten av ankeforhandlingen. Lagmannsretten behandlet de tiltaltes anker over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, og utgangspunktet etter straffeprosessloven § 331 er da at det skal skje «en fullstendig ny behandling av saken så langt den er henvist».
- (90) Inndragning er en strafferettslig reaksjon, jf. straffeloven § 30. Etter straffeprosessloven § 38 andre ledd er retten ikke bundet av tiltalen eller de påstander som er fremsatt «med hensyn til straff og andre rettsfølger». Inndragning er en annen rettsfølge, jf. straffeprosessloven § 2 nr. 2. Bestemmelsen innebærer at tingretten ikke er bundet av at det nedlegges påstand om inndragning, og den kan idømme et større inndragningsansvar enn påstått, så fremt kontradiksjonen ivaretas, jf. § 38 tredje ledd.
- (91) Straffeprosessloven § 38 gjelder også for ankeinstansen, jf. § 327 første ledd. Spørsmålet er imidlertid om det forhold at inndragningskrav i loven er gjort til egen ankegjensstand, må få som konsekvens at kravet ikke kan trekkes inn for lagmannsretten som førsteinstans. Lovens system bygger klart nok på et utgangspunkt om at også inndragningskrav skal behandles for tingretten. Er kravet behandlet av tingretten, kan lagmannsretten bare behandle det dersom det er omfattet av anken, jf. HR-2024-1610-U.
- (92) Dagens regler om domstolenes kompetanse ved behandlingen av inndragningskrav kom inn i straffeprosessloven ved en lovendring i 1999. Forarbeidene til lovendringen omtaler

ikke spørsmålet direkte, ut over en generell uttalelse om at endringene også ville ha «betydning ved ankebehandlingen», jf. Ot.prp. nr. 8 (1998–1999) side 75. Departementets forslag bygde imidlertid på følgende generelle utgangspunkt, jf. side 48:

«Inndragning er derimot en rent strafferettslig reaksjon. Det tilsier etter departementets mening at rettens kompetanse er den samme ved inndragning som ved straff, hvis ikke gode grunner taler for en annen løsning. Når saken først er brakt inn for domstolene, bør ikke anklageprinsippet strekkes så langt at rettens kompetanse begrenses. Retten bør da kunne se alle strafferettslige reaksjoner i sammenheng.»

- (93) I den juridiske litteraturen er det ulike synspunkter på spørsmålet.
- (94) Konsekvensen av ikke å tillate behandling av krav om inndragning fra påtalemyndigheten i ankeomgangen, er at kravet alternativt må fremmes i egen inndragningssak. At det er adgang til dette, følger direkte av straffeprosessloven § 51 andre ledd. Ved en separat inndragningssak vil ikke retten gis samme mulighet til å se de strafferettslige reaksjonene i sammenheng ved utmålingen av straff. Dette tilsier at kravet bør kunne fremmes direkte for lagmannsretten.
- (95) En grunnleggende forutsetning for å trekke inn kravet for lagmannsretten er at tiltalte gis anledning til å uttale seg og gis tilstrekkelig tid til å forberede sitt forsvar. Om nødvendig må det gis en passende utsettelse, jf. § 38 tredje ledd.
- (96) Med vekt på lagmannsrettens fulle kompetanse ved anke over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, og på forutsetningene i straffeprosessloven § 38 andre og tredje ledd, konkluderer jeg med at lagmannsretten hadde adgang til å behandle påtalemyndighetens krav om inndragning, selv om kravet ikke hadde vært behandlet i tingretten.

Den konkrete vurderingen – er vilkårene for inndragning oppfylt?

- (97) Inndragningen er i dette tilfellet hjemlet i straffeloven § 69 første ledd bokstav c. Telefonen har vært brukt ved en straffbar handling, og grunnvilkåret er derfor oppfylt. A fikk også anledning til å uttale seg og hadde tilstrekkelig tid til å forberede sitt forsvar.
- (98) Etter ordlyden «kan» tingen inndras når vilkårene er oppfylt. Momentene som er relevante ved den skjønsmessige vurderingen av om inndragning skal foretas, fremgår av § 69 tredje ledd:
- «Ved avgjørelsen av om inndragning skal foretas, og hvilket omfang inndragningen skal ha, skal det særlig legges vekt på om inndragning er påkrevd av hensyn til en effektiv håndheving av straffebudet, og om den er forholdsmessig. Når forholdsmessigheten vurderes, skal det blant annet legges vekt på andre reaksjoner som ilegges, og konsekvensene for den som inndragningen rettes mot.»
- (99) Avgjørelsen HR-2021-2249-A gjaldt krav om inndragning av en mobiltelefon fra en mindreårig i et tilfelle som objektivt sett innebar overtredelse av straffeloven § 311. Høyesterett kom etter en konkret vurdering til at inndragning var forholdsmessig, men la vesentlig vekt på at bildet var spredd, og at gutten hadde krevd penger av fornærmede for å slette det, jf. avsnitt 27 og 28.

- (100) I saken her gjelder det straffbare forholdet besittelse i form av lagring av tre seksualiserte bilder av fornærmede på tiltaltes egen mobiltelefon. Overtredelsen ligger i nedre sjikt av straffeloven § 311. Bildene er heller ikke delt med andre. Grunnlaget for inndragningen er således et mindre alvorlig straffbart forhold. Selv om telefonen var sentral ved gjennomføringen av det straffbare forholdet, vil inndragning i dette tilfellet etter en helhetsvurdering ikke være forholdsmessig.
- (101) A skal derfor frifinnes for kravet om inndragning.

Straffutmåling

- (102) For B og C skal det utmåles straff for medvirkning til etablering av en ekteskapslignende forbindelse, jf. straffeloven § 262 andre ledd, jf. § 15.
- (103) A dømmes for selv å ha etablert en ekteskapslignende forbindelse. I tillegg kommer overtredelsen av straffeloven § 311 første, jf. andre ledd. Straffeloven § 79 bokstav a kommer derfor til anvendelse. Forholdet i tiltalen post I er det bærende ved utmålingen. Forholdet i post II vil isolert sett være et bøteforhold og vektlegges som en skjerpene omstendighet.
- (104) Strafferammen for overtredelse av straffeloven § 262 andre ledd andre punktum er fengsel inntil 3 år. Utenomrettslige ekteskap skal etter ordlyden straffes «på samme måte» som rettslig inngåtte ekteskap. Strafferammen ble endret fra 4 til 3 år ved straffeloven 2005, men dette var alene begrunnet i at straffeloven ikke gjør bruk av strafferammer på fengsel inntil 4 år, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 144.
- (105) Allmennpreventive hensyn veier tungt, og det må som et klart utgangspunkt utmåles en ubetinget fengselsstraff av en viss lengde.
- (106) Tingretten tok ved straffutmålingen utgangspunkt i lovgivers begrunnelse for å innføre straff for utenomrettslige barneekteskap og uttalte:
- «Lovgivers syn på inngåelse av ekteskapslignende forbindelser med barn, må slik retten ser det, gjenspeiles ved straffutmålingen for denne type overtredelser. Inngåelse av barneekteskap utgjør et alvorlig inngrep i barnets personlige integritet, og en eventuell frivillighet fra barnets side kommer i bakgrunnen. Barnets alder må tillegges vekt ved vurderingen. Momenter ved utmålingen vil også være om det foreligger skjerpene momenter ved at det er utøvet tvang, trusler eller annen utilbørlig adferd. Etter rettens oppfatning tilsier allmenne hensyn at det som utgangspunkt bør reageres med ubetinget fengsel ved denne type overtredelser. Den konkrete utmålingen må gjøres på bakgrunn av forholdene i den enkelte sak.»
- (107) Jeg slutter meg til dette. Det er også grunn til å fremheve at barneekteskap tilrettelegger for seksuell omgang med barn under 16 år og dermed skaper risiko for tidlig graviditet med påfølgende risiko for barnets egen helse.
- (108) Ved den konkrete utmålingen av straffen for A tar jeg utgangspunkt i at D var 14 år og 3 måneder da den ekteskapslignende forbindelsen ble etablert. A var 23 år, og aldersforskjellen gjør det straffbare forholdet alvorlig. I lys av fornærmedes alder er det uten betydning at etableringen var frivillig fra hennes side. Hun ble satt i en svært sårbar

situasjon, fullstendig prisgitt A og hans familie, ved at hun ble tatt med til et fremmed land på ubestemt tid, langt borte fra sin familie.

- (109) Etter en samlet vurdering mener jeg at utgangspunktet for straffen må settes noe høyere enn det underinstansene har bygget på. For A finner jeg at straffen passende kan settes til fengsel i om lag 1 år og 3 måneder.
- (110) Forholdet i tiltalen post II kommer inn som skjerpene omstendighet. I formildende retning skal det legges vekt på noe lang saksbehandlingstid.
- (111) Samlet straff for A fastsettes etter dette til fengsel i 1 år og 2 måneder.
- (112) Bs medvirkning til det straffbare forholdet er sentral og nødvendig for at den ekteskapslignende forbindelsen kunne etableres. Basert på bevisførselen i lagmannsretten er det lagt til grunn at han, som familiens overhode, måtte gi samtykke til forholdet, noe han gjorde ved å inngå avtale med Ds far. Han påtok seg også fulle vergerettigheter for D, slik at hun kunne bli tatt med til Norge og derved satt i en svært sårbar situasjon. Selv om det ikke foreligger andre skjerpene omstendigheter for Bs del, mener jeg at straffen også for ham passende skal fastsettes til fengsel i 1 år og 2 måneder. Det er da tatt noe hensyn til lang saksbehandlingstid.
- (113) Også C har medvirket til etableringen. Hennes rolle har likevel vært mindre sentral. Hun ankom Bulgaria senere enn A og B og deltok ikke på møtet mellom B og Ds far, som fant sted den 22. januar 2022. Den medvirkningen som er funnet bevist, knytter seg i første rekke til tilrettelegging for selve etableringen av den ekteskapslignende forbindelsen, herunder blant annet ved kjøp og leie av kjoler til sammenkomstene. Det er ikke ført bevis for at C tok del i selve beslutningen om å tillate det utenomrettslige barneekteskapet. Lagmannsretten har samtidig funnet det bevist at Cs rolle var «noe langt mer enn å være en passiv tilskuer til det hendelsesforløpet som er funnet bevist».
- (114) Jeg er enig med lagmannsretten i at straffen for Cs del må fastsettes lavere enn for de to andre. Etter en samlet vurdering er jeg kommet til at straffen på fengsel i syv måneder, som lagmannsretten har utmålt, skal bli stående. Det er da tatt hensyn til lang saksbehandlingstid.

Krav om oppreisningserstatning

Utgangspunkter – jurisdiksjon og lovvalg

- (115) D er for lagmannsretten tilkjent 75 000 kroner i oppreisningserstatning fra de tre skadevolderne i solidaransvar. Det er begjært fornyet behandling av oppreisningskravet fra både skadevolderne og skadelidte, og ankeutvalget har gitt samtykke til ny behandling av erstatningskravet i straffesaken for Høyesterett.
- (116) Straffekravet er pådømt med hjemmel i jurisdiksjonsbestemmelsen i § 5 nr. 4. For det sivile kravet følger norsk domsmyndighet av Luganokonvensjonens hovedregel i artikkel 2 om at personer med bosted i en konvensjonsstat skal saksøkes i bostedsstaten. Skadevolderne er bosatt i Norge, og kravet er fremsatt her.

- (117) Ved at det sivile kravet har tilknytning til Bulgaria, må det også tas stilling til lovvalget – hvilket lands materielle rett som skal brukes ved behandlingen av kravet. Det er lagt til grunn i rettspraksis at erstatningskrav som følge av straffbare forhold skal anses som sivile krav utenfor kontrakt, jf. Rt-2011-531 *krigsforbryter* og HR-2021-955-A. I begge disse avgjørelsene ble det etter konkrete vurderinger lagt til grunn at norsk rett kom til anvendelse. Sakene hadde imidlertid en del særtrekk som gjør at avgjørelsene neppe kan anses styrende for lovvalget i enhver sak om oppreisningserstatning for straffbare handlinger.
- (118) Avgjørelsen HR-2021-995-A har imidlertid klare likhetstrekk med situasjonen i saken her, og jeg kan ikke se at det er grunnlag for å vurdere lovvalgsspørsmålet annerledes enn i denne avgjørelsen.
- (119) Saken gjaldt oppreisningskrav etter voldtekt av en amerikansk kvinne begått av en norsk statsborger på et cruiseskip i internasjonalt farvann. Norsk jurisdiksjon i straffesaken fulgte av bestemmelsen om personaljurisdiksjon i straffeloven § 5 første ledd bokstav a, jf. nr. 9.
- (120) Førstvoterende redegjør for de generelle rettslige utgangspunktene for lovvalg etter norsk internasjonal privatrett i avsnitt 21 og 22. I avsnitt 24 uttales det at for krav om erstatning utenfor kontrakt «er hovedregelen at saken skal avgjøres etter skadestedets rett – *lex loci damni*». Skadestedet falt sammen med handlingsstedet. Det er situasjonen også i vår sak, likevel slik at krenkelsen fortsatte i og med at D ble tatt med til Norge.
- (121) Førstvoterende drøfter deretter om regelen om skadestedets rett måtte gis anvendelse som «en fastere regel» som skal gjelde ved krav om oppreisningserstatning i straffesak, med den virkning at lovvalget ikke skal avgjøres etter den såkalte Irma Mignon-formelen. I avsnitt 42 og 43 gir han følgende oppsummering:
- «Mitt syn så langt kan *oppsummeres* slik: Skadestedets rett, som Høyesterett har lagt til grunn som hovedregel for lovvalg ved erstatning utenfor kontrakt, er ikke en ‘fast’ lovvalgsregel for oppreisningskrav med grunnlag i alvorlige integritetskrenkelser, som fremmes i forbindelse med en straffesak.
- Lovvalget må følgelig avgjøres etter den regelen som er utgangspunktet i norsk internasjonal privatrett – *Irma Mignon-formelen*.»
- (122) Jeg mener det samme må bli løsningen i vår sak: Vi står overfor et erstatningskrav som springer ut av et straffbart forhold som innebærer en alvorlig integritetskrenkelse. Straffekravet er underlagt norsk jurisdiksjon etter en bestemmelse som gjør unntak fra kravet om dobbel straffbarhet. Jeg kan ikke se at lovvalgsreglene i EU-retten, i første rekke europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 864/2007 – Roma II-forordningen – artikkel 4, må lede til en annen løsning. Denne bestemmelsen åpner for, riktignok innenfor snevre rammer, å gjøre unntak fra skadestedets rett hvis den skadevoldende handling har en åpenbart nærmere tilknytning til et annet land enn skadestedet.
- (123) Også ved vurderingen av hvor saken har nærmest tilknytning, har overgrepdommen overføringsverdi. Selv om kravet om oppreisningserstatning er et sivilt erstatningskrav, er det tett forbundet med straffesaken. Det straffbare forholdet – overtredelsen av straffeloven § 262 andre ledd – er direkte ansvarsgrunnlag etter norsk rett, jf. skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd bokstav b, jf. § 3-3, og kravet forfølges prosessuelt sammen med straffekravet, jf. straffeprosessloven § 3.

- (124) Skadevoldernes norske bosted knytter saken til Norge og står sentralt for norsk jurisdiksjon og dermed for anvendelse av norsk straffelovgivning. I tillegg kommer at den samlede krenkelsen delvis ble påført ved at skadelidte ble tatt med til Norge, og under oppholdet her. På samme måte som i saker om erstatning etter seksuelle overgrep har Norge også interesse i at ofre for barneekteskap og tvangsekteskap sikres oppreisningserstatning. Dette hensynet ivaretas best dersom norsk rett anvendes når saken behandles av norske domstoler.
- (125) Jeg konkluderer på denne bakgrunn med at norske domstoler er domsmyndige, og at Ds krav om oppreisningserstatning skal behandles etter norsk rett.

Ansvarsspørsmålet – skal de tiltalte idømmes ett felles eller separate erstatningsbeløp?

- (126) Domfellelsen for overtredelse av straffeloven § 262 andre ledd leder til at det foreligger ansvarsgrunnlag for A, B og C, jf. skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd bokstav b, jf. § 3-3.
- (127) Bistandsadvokaten har på vegne av D gjort gjeldende at det her bør fastsettes separate krav for hver av de tre skadevolderne. Det er i denne forbindelse anført at hver av dem svarer for handlinger som utgjør separate krenkelser, og som har hatt gjensidig effekt.
- (128) Etter skadeerstatningsloven § 3-5 andre ledd kan det fastsettes separate krav om oppreisning for den enkelte ansvarlige i tilfeller der «flere i fellesskap [har] voldt skade, tilføyd krenking eller utvist mislig adferd». Dette vilkåret er oppfylt her, og det beror da på en skjønnsmessig vurdering om det skal idømmes et individuelt eller felles oppreisningsansvar. Som retningslinje for vurderingen følger det av andre ledd andre punktum:
- «I vurderingen etter første punktum skal det særlig legges vekt på den økte belastningen for fornærmede av at flere handlet i fellesskap.»
- (129) I forarbeidene til bestemmelsen fremgår det at separate krav «særlig [bør] brukes hvor grunnlaget for oppreisningen er en grov integritetskrenkelse begått av flere i fellesskap», jf. Prop. 137 L (2016–2017) side 47. I slike saker er det som utgangspunkt ikke riktig at gjerningspersonene skal nyte godt av å ha handlet sammen med andre.
- (130) I vår sak er D utsatt for én krenkelse – etableringen av en ekteskapslignende forbindelse med A. Skadevolderne har hver på sin måte bidratt til krenkelsen, men saken skiller seg fra for eksempel saker om seksuelle overgrep med flere gjerningspersoner. Jeg kan ikke se at foreldrenes medvirkning til at forbindelsen kom i stand, innebærer en så økt belastning for fornærmede at oppreisningsansvaret her bør fastsettes individuelt. Imidlertid må det ved utmålingen av erstatningen kunne ses noe hen til at flere har medvirket til krenkelsen i fellesskap.
- (131) Det gjenstår å ta stilling til oppreisningserstatningens størrelse. Om momentene ved utmålingen viser jeg til HR-2020-1345-A avsnitt 28, som også lagmannsretten har tatt utgangspunkt i. Erstatningen må utmåles på individuell og skjønnsmessig basis med vekt

på «handlingens objektive grovhet, skadevolderens skyld, fornærmedes subjektive opplevelse av krenkelsen og arten og omfanget av de påførte skadevirkningene».

- (132) Saker om oppreisningserstatning etter domfellelse for brudd på straffeloven § 262 andre ledd vil være så forskjellige at det ikke er grunnlag for å normere et oppreisningsnivå.
- (133) Lagmannsretten utmålte erstatningen til 75 000 kroner og la vekt på følgende ved den konkrete fastsettelsen:

«Fornærmede var bare rett over 14 år da den ekteskapslignende forbindelsen ble etablert. Hun flyttet til de tiltaltes familie og den langt eldre A. Hun ble tatt med til et fremmed land med A og hans far for å bo på ubestemt tid hos de tiltaltes familie. Vergerettigheter var gitt B alene, og D hadde bare kjent B i kort tid. D var uten egen telefon, eget bankkort og egne penger mens hun var i Norge, og hun behersket verken engelsk eller norsk. Den ekteskapslignende forbindelsen med den 9 år eldre A tilrettela for både seksuell omgang med barn under 16 år og tidlig graviditet. D ble følgelig hensatt i en svært sårbar situasjon. B og As opptreden medførte at D ble tatt hånd om av barnevernet og måtte utholde et belastende institusjonsopphold i Norge, slik det fremgår over. Vår sak er ikke opplyst med hensyn til hvordan Ds situasjon i Bulgaria er per dags dato. Det er dermed ikke dokumentert at D per i dag har psykiske skadevirkninger, men de påkjenninger D var gjennom, og som hun var svært preget av under det første tilrettelagte avhøret, vil etter lagmannsrettens syn generelt innebære risiko for senskader av psykisk karakter.»

- (134) Jeg slutter meg til at dette utgjør sentrale momenter ved den konkrete utmålingen. Som jeg har gjort rede for under straffutmålingen, mener jeg at straffen skal skjerpes noe i forhold til lagmannsrettens dom. Tilsvarende mener jeg oppreisningserstatningen bør settes noe høyere, særlig i lys av handlingens grovhet og de samlede konsekvensene den må ha fått for fornærmede. Også sett hen til at flere har bidratt til den påførte krenkelsen, mener jeg at oppreisningserstatningen passende kan utmåles til 120 000 kroner.
- (135) De tre skadevolderne er solidarisk ansvarlige for det tilkjente beløpet, jf. skadeserstatningsloven § 5-3 nr. 1.

Konklusjon

- (136) Jeg har etter dette kommet til at ankene over lagmannsrettens lovanvendelse under straffekravet ikke fører frem, men at straffen for A og B skal skjerpes. For C blir ankene over straffutmålingen forkastet.
- (137) A frifinnes for kravet om inndragning.
- (138) Fornærmede D tilkjennes oppreisningserstatning med 120 000 kroner. A, B og C er solidarisk ansvarlige for beløpet.

(139) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen for A settes til fengsel i 1 – ett – år og 2 – to – måneder.
2. A frifinnes for kravet om inndragning.
3. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 3, gjøres den endring at straffen for B settes til fengsel i 1 – ett – år og 2 – to – måneder.
4. For øvrig forkastes ankene over straffekravet.
5. A, B og C dømmes én for alle og alle for én til å betale 120 000 – etthundreogtjuetusen – kroner i oppreisningserstatning til D innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.

(140) Dommer **Falkanger:**

Delvis dissens

- (141) Jeg har et annet syn enn førstvoterende på om straffeloven § 5 nr. 4 gir grunnlag for å domfelle for overtredelse av straffeloven § 262 andre ledd andre punktum.
- (142) Når det gjelder de rettslige utgangspunktene, viser jeg til førstvoterendes redegjørelse. Som hun fremhever, kan en straffebestemmelse bare anvendes dersom den er tilstrekkelig klar og tilgjengelig for allmenheten. Dette klarhetskravet må også gjelde for straffeloven § 5, som bestemmer når loven skal anvendes på handlinger foretatt i andre land enn Norge.
- (143) I vår sak er spørsmålet om ordet «barneekteskap» i § 5 nr. 4 omfatter de typer «ekteskapslignende forbindelse» som rammes av straffeloven § 262 andre ledd andre punktum.
- (144) Rent språklig står vi overfor et ekteskap når det er gyldig stiftet i det land hvor det er inngått, jf. Rt-2006-140 avsnitt 21 og 22. Om noe er et ekteskap, beror altså på lovgivningen i det enkelte land. Selv om andre – mer eller mindre liknende – arrangementer skulle innebære betydelige elementer av tilsiktet eller opplevd binding, er de ikke ekteskap.
- (145) Jeg kan vanskelig se at dette formelle aspektet blir borte i det sammensatte ordet «barneekteskap». Språklig sett viser også dette til et formelt ekteskap, men slik at i hvert fall en av partene må være et barn. Hadde § 5 nr. 4 bare gjeldt «barneekteskap», ville en «ekteskapslignende forbindelse» klart ha falt utenom.
- (146) Det som skaper noe tvil, er at § 5 nr. 4 gjelder handlinger som «anses» som barneekteskap. Likevel kan jeg ikke se at bestemmelsen må forstås slik at den omfatter «ekteskapslignede

forbindelse». Hadde § 262 andre ledd andre punktum gitt uttrykk for at slike forbindelser skulle anses som ekteskap, ville forholdet til § 5 nr. 4 ha vært uproblematisk. Men det er ikke det bestemmelsen sier. Den sier bare at på «samme måte» straffes den som etablerer en slik ekteskapslignende forbindelse, hvilket er noe annet.

- (147) Jeg kan da ikke se at det er tilstrekkelig klart at ordlyden i § 5 nr. 4 dekker et slikt utenomrettslig arrangement som vår sak gjelder.
- (148) Som førstvoterende fremhever, utelukker ikke klarhetskravet at straffbarheten utledes gjennom å se flere lovbestemmelser i sammenheng. I likhet med henne har jeg merket meg at det samtidig med innføringen av § 262 andre ledd andre punktum ble gjort tilføyelser i straffeloven § 196 om avvergingsplikten, der det nå vises til «§ 262 annet ledd (ekteskap med noen under 16 år)». Selv om forarbeidene viser at lovendringen også skulle gjelde for utenomrettslige ekteskap, kan jeg ikke se at dette rydder av veien uklarheten knyttet til uttrykket «barneekteskap». Hensynet til forutberegnelighet tilsier at det må gå en grense for hvor mye ordlyden skal kunne suppleres med tolkningselementer hentet fra helt andre deler av straffeloven. Etter min mening kan en vid tolkning av § 5 nr. 4 ikke begrunnes i formuleringen i § 196.
- (149) Jeg kan derfor heller ikke se at § 5 nr. 4 sett i sammenheng med andre straffebestemmelser medfører at lovkravet er oppfylt.
- (150) Med min forståelse av § 5 nr. 4 oppstår spørsmålet om bestemmelsens nr. 1 medfører at handlingene likevel var straffbare.
- (151) Paragraf 5 nr. 1 gjelder handlinger som «er straffbare også etter loven i landet der de er foretatt» – såkalt dobbelt straffbarhet. Spørsmålet er derfor om handlingene var straffbare etter bulgarsk rett. Både de objektive og subjektive vilkårene for straff må være oppfylt.
- (152) Lagmannsretten har ikke gått inn på disse vilkårene, siden den fant at § 5 nr. 4 får anvendelse. Jeg har derfor ikke grunnlag for å ta standpunkt til om kravet om dobbelt straffbarhet er oppfylt. Dette gjelder både de objektive og subjektive vilkårene for straff. Med det standpunkt jeg har tatt til § 5 nr. 4, er dermed domsgrunnene mangelfulle, jf. straffeprosessloven § 343 andre ledd nr. 8, jf. § 342 andre ledd nr. 4. Som utgangspunkt kan ikke Høyesterett behandle ankegrunner som ankeutvalget har nektet fremmet etter straffeprosessloven § 323. I vår sak nektet ankeutvalget å fremme anken over manglende domsgrunner så vidt gjaldt spørsmålet om vilkårene etter straffeloven § 262 andre ledd andre punktum var oppfylt. Dette forhindrer ikke at Høyesterett opphever for manglende domsgrunner knyttet til straffeloven § 5 nr. 4, jf. HR-2021-1207-A avsnitt 44.
- (153) Etter mitt syn skal lagmannsrettens dom oppheves for så vidt gjelder domfellelsene for overtredelse av straffeloven § 262. Jeg kan derfor ikke stemme for domfellelser for overtredelse av denne bestemmelsen.
- (154) Når det gjelder spørsmålene om overtredelse av straffeloven § 311, straffeutmålingen, inndragningen og erstatningskravene, er jeg i det vesentlige og resultat enig med førstvoterende.

- (155) Dommer **Falch:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med annenvoterende, dommer Falkanger.
- (156) Dommer **Bergh:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Steinsvik.
- (157) Dommer **Matheson:** Likeså.
- (158) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen for A settes til fengsel i 1 – ett – år og 2 – to – måneder.
2. A frifinnes for kravet om inndragning.
3. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 3, gjøres den endring at straffen for B settes til fengsel i 1 – ett – år og 2 – to – måneder.
4. For øvrig forkastes ankene over straffekravet.
5. A, B og C dømmes én for alle og alle for én til å betale 120 000 – etthundreogtjuetusen – kroner i oppreisningserstatning til D innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.